

EESTI MUUSIKA-
JA TEATRIAKADEEMIA

Tallinna Linnateatri ja Eesti Muusika- ja Teatriakadeemia koostöölavastus

Lavastuse valmimist on toetanud Euroopa Liit
Euroopa Regionaalarengu Fondi kaudu
(Eesti Muusika- ja Teatriakadeemia projekt EMTASTRA).

Eesti Muusika- ja Teatriakadeemia lavakunstikool

Toom-Kooli 4, Tallinn 10130
lavakas.ee
facebook.com/lavakas

Tallinna Linnateater

Lai 23, Tallinn 10133
linnateater.ee
facebook.com/linnateater
twitter.com/linnateater
instagram.com/linnateater

Kavalehe koostas Priit Põldma,
toimetas Helen Männik,
kujundas Katre Rohumaa,
fotod Siim Vahur

Ingmar Jõela ja Priit Põldma

Kratt

Eesti Muusika- ja Teatriakadeemia
lavakunstkooli 28. lennu bakalaureuselavastus.
Kursuse juhendajad **Anne Türnpu** ja **Mart Koldits**.

Lavastaja ja koreograaf **Ingmar Jõela**
(EMTA lavakunstikooli 28. lend)
Kunstnik **Nele Sooväli**
Helilooja **Valter Soosalu**
Muusikaline kujundaja **Sander Mölder**
Laulusõnad rahvaluule põhjal **Priit Põldma**
(EMTA lavakunstikooli 28. lend)
Valguskujundaja **Merily Loss**

Etenduse juhid **Ave Kaing-Kaabel,**
Annika Rohtväli ja Ingrid Noodla

Etendus on kahes vaatuses.
Esietendus 17. märtsil 2018 Hobuveskis.

Teatri peanäitejuht: Elmo Nüganen
Teatri direktor: Raivo Põldmaa

Osades

EMTA lavakunstkooli 28. lennu üliõpilased

Sass

Marko

Klara

Liis

Jana

Kazimierz

Karl

Henry

Nils Mattias Steinberg

Jaanus Nuutre

Teele Pärn

Jane Napp

Laura Kukk

Dovydas Pabarčius

Sander Roosimägi

Markus Truup

Sander Roosimägi

TAASKASUTATUD MATERJALIST KODU- KÄSITÖÖNA VALMNUD VARAHANGELDAJA, KÕIGEST HINGEHINNA EEST

Marju Kõivupuu

Oma Võrumaa lapsepõlvest mäletan lugu ühest Läti piiri veeres elanud jõukast taluperemehest, kelle kohaliku rahva arvamise järgi olevat olnud kindlasti puuk, kes käinud naabritelt piima ja võid kokku kandmas. Kui peremehed ühiselt Riiga laadale talukraamiga kauplema sõitsid, olnud selle peremehe või alati kirju või triibuline: ikka üks kiht heledamat, teine kiht kollakamat – kohe oli kõigile näha, et see on mitmest perest kokku varastatud kraam. Üks suveks palgale võetud karjalaps astunud pererahva karmist keelust üle ja läinud vaatama, mida salapärasest seal aidas ikkagi hoitakse, kuhu keegi võõras kunagi minna ei tohi – ja lina all liigutanud ennast olevus, kes näinud välja kui nülitud elus vasikas. Selline see puuk siis olnudki. Paraku ei käinud selle pere käsi just kuigi hästi – talu käis aegamööda alla ja kolmanda põlve järeltulijad otsustasid maisest

elust iseoma käe läbi lahkuda, olles enne kaotanud mõistuse. Vanemad inimesed viibutasid elutargalt sõrme ja ütlesid, et vaat nii läheb nendega, kes kura-diga kaupa teevad, varem või hiljem tuleb ta hinge järele!

Enamiku maailma rahvaste folklooris ja usundis on mütoloogilised varavedajad üsna populaarsed tegelased. Nende peamiseks ülesandeks ongi pere-mehele raha, varandust ja toidukraami kokku kanda. Soomlastel on *para*, jaapanlastel *kitsune mochi*; sakslastel *Güterträger*, lätlastel ja peamiselt lõu-naeestlastel puuk - *pukis*'. Viimane oli „spetsialiseerunud“ piimatoodete kokkutassimisele. Rahvasuu kinnitab, et piimapuuk võis kodumaona võõra lauda lehmade udaratest piima imedes ennast silmini täis puukida ja priske kõhutäie oma perenaise keedupotti välja oksendada. Paraku ei pruukinud miniakstoodud noorik teada, kust ja kuidas uues kodus piima hangitakse ja võis kalli looma maha lüüa.

Tõenäoliselt vanim varavedaja omakeelne nimetus on meil olnud pisuhänd või tulihänd, mis tähendab ka lendtähte. Inimesed uskusid, et kui kellegi tare katusest käis üle pikka sabaga taevane tulejuga või uuemal ajal vupsas korstnast sisse, siis arvati, et selles peres on kindlasti tulihänd. Uskumuse aluseks on arvatavalt kujutelm pahatahtlikust inimesest või surnust, kelle hing käib irdhingena teiste vara ära viimas. Sellele viitab ka uskumus, et pisuhända tuleb toita, ja kindlasti korraliku toiduga, muidu maksab peremehe eluga. Üks talumees olla

proovinud nendega kurja nalja teha, kuid kui pisuhännad said aru, et seekord on kausis inimese selge äkk, mitte pupp (puder), siis läks peremehel muidugi rohkem kui lihtsalt täbarasti.

Vanema põlve usundiloolane Oskar Loorits on väitnud, et pahatahtliku hinge tulihännana ringi liikumine on tuttav olnud meie rahvausus arvatavalt juba ürgajal, kus hing võis kehast ajutiselt lahkuda nii häid kui ka mitte nii häid asju ajama. Nii Oskar Loorits kui ka Matthias Johann Eisen jõuavad irdhinge ja pisuhänna prototüüpe otsides nii kristluseelse surnute põletamise motiivini, mille kohaselt surnu hing läks tulesädemena taevasse, kui ka meteorivoolude ja tähesadudeni, mis on Eesti alal eriti hästi jälgitavad augusti selgetel öödel ja nüüdisajal iseäranis neis piirkondades, kuhu linnatulede kuma ei ulatu.

Krati nime on varavedajale laenanud eestlased rootsi keelest (*skratt* – naer, kuid ka nõid, vaim, kummitus) ning algselt oligi see tuntud vaid rootsi-eesti segaasustusega Loode-Eestis. Üldkasutatavaks sai kratt varavedaja tähenduses ühise kirjakeele kujunedes ja kirjanduse vahendusel. Ning üks tähenda kaasaegses kõnepruugis kratt ju ka üleannetat poisi-jõmpsikat ning tegusõna krattima – kellegi tagant midagi pihta panema või näppama.

Tunduvalt hilisem on arvatavalt germaani rahvas-
te mõjul tekkinud kujutelm inimese poolt valmistatud kratist või päarist, kellele sai elustava hinge

anda vaid kuradiga lepingut sõlmides. Lepingu kinnituseks tuli täiskuu neljapäeva öösel nelja tee ristil või mõnes muus eriliselt maagilises kohas vasaku ehk kura käe¹ nimetissõrmest anda vanakurjale kolm tilka verd – see on hinge hind. Kui kratil hing sees, sai temast ohjeldamatu töönarkomaan – kui peremees talle kohe ja kibekiiresti tööd ei andnud, käänas kratt peremehe kaela. Sestap tuli nii mõnigi kord peremehel välja mõelda tegevusi, mis ilmaski otsa ei saanud, aga löi illusiooni otsatust eesmärgipärasest rügamisest – kanda sõelaga vett, keerutada liivast köit, teha leivast redel või lugeda viljasalves kõik terad üle. Päeval ei olnud krattidel-puukidel soovitatav ringi liikuda. Nii teatakse Lõuna-Eestis tänini mitmeid puugipedajad ehk mände, mille otsas puugid päeval aega surnuks löid ja igavuse peletamiseks möödakäijatele linaseemneid pähe puistasid või neid käbidega loopisid.

Krati hing on osa kuradi hingest ning kratti tehes müüs inimene vanakuradile oma hinge. Kratist ei saanud loobuda. Kui tema „kasutustähtaeg“ oli möödas, tuli kurat inimese hingele järele. Kratti surmata mõistsid vähesed, küll aga sai teda müüa või pärandada, kuigi ega see pärandamine talule ja järeltulevatele põlvedele teadupoolest erilist õnne ei toonud.

Et pisuhänd, tulihänd, puuk ja kratt üks on, säälpole midagi kahtlust. Nägu kurjal vaimul ehk kratil mitu nime on ja teda igas vallas isemoodo

---

¹ Parem ehk hea käsi; vasak – kurakäsi, kuradi käsi. - M. K

hüütakse. [- - -] Seesama üks kurat oma sellidega on see, kes ka krati, puugi, pisuhänna ehk tulihänna või vedaja näol ennast ilmutab, keda küll kuntsligult vana luuakontsudest, vihtadest ning looma pealuust valmistati kolmel neljabe õhtal. Sellest sai siis kui kondraht. Tegija ehk ostja oma verega sai alla kirjutud. Üks alam kurat, kurat ehk kurivaim tükkinud ise tehtud kuju sissi ning hakkanud siis käima ning vara kokku vedama, et selle läbi inimesi vaimu omale saada. (Rõuge khk).

Krati tegemiseks sobis enam-vähem kõik, mis majapidamises enam otsest kasutust ei leidnud: vanad saunavihad, riideräbalad, vankrirattad, rehavarred, ahjuhargid – taaskasutus kuulus lahutamatult krati- valmistamise salapärase kunsti juurde.

Puuki pidada tehtama järgmiselt: kolm neljapäeva ööd järgemööda tuleb sauna minna, sealt võtta vanad vihad, need kokku siduda ja nende peale panna kaks tulist sütt. Vihtade peale tuleb veel lasta parema käe esimesest sõrmest üheksa tilka verd ja ise sealjuures ütelda: „Võta minu hing! Saagu sinust puuk!“ Peale seda tuleb see panna sellisesse kohta, et keegi teine seda ei teaks. Varandust kannab siis puuk kokku öösel. Puuki saab ka edasi müüa. Selleks tuleb ostjal ja müüjal ainult kahekesi ööse kella 12 ajal niisuguse teeristi peale minna, kus kolm teed risti käivad. Seal peab ostja needsamad sõnad ütleva, mis puugitegija enne ütles ja siis pidada puuk sel-

lele vara kokku kandma hakkama. Kui puuk ööse lendab, siis läheb ta justnagu suur punane kera üsna kõrgelt läbi. Kes teda näeb, tehku kiiresti noaga kolm risti parema jala peale, siis pidada puuk hirmsa suitsu ja pauguga maha kukkuma ja kohe sel ajal pidada selles peres, kus ta kannab, lehm ära surema (Vaivara khk).

Kui kratt üldse midagi pelgas, siis kartis ta vaid naise katmata tagumist poolt, mis on olnud üks mõjukaimaid „argumente“ rahvapärases tõrjemaagias.

Tulihänd kartis ainult naisterahva paljast perset, siis lõppes tal kohe võim ära, kui seda nägi. See oli vist Murdus (Kõpus), naine läks lauta lehmi lüpsma ja oli säääl natuke hooletu kükitamise ajal ja ükskord järsku kukkus tsetvert otre tümatas maha, noh tulihänd juhtus parajaste tulema (Kõpu khk).

Folklorist Ülo Valk on varavedajate sotsiaalseks funktsiooniks pidanud kellegi kiiret rikastumist – kuidas muidu saaks jõukaks saamine olla üldse võimalik, kui mitte naabri arvelt (Valk 2008).

Rahvaluule- ja keeleteadlane Felix Oinas peab varavedajate uskumuse aluseks mõtteviisi või uskumust piiratud koguhulgaga varadesse. Varandust on kindel hulk, seda ei saa suurendada, kuid seda on võimalik kanda üle ühest pere- või kogukonnast teise. Teisisõnu – kui kellegi vara suureneb, siis peab kellegi teise oma vastavalt kahanema. Kratt veab naabrite aidast peremehele vilja, puuk imeb

Jaanus Nuutre ja Jane Napp

naabrite lehmade udaratest piima – naabritel jääb vähemaks, peremehele tuleb juurde, kuid varade kogus jääb samaks. Muutuvad materiaalse hüve omanikud, ent tasakaal säilib (Oinas 1984: 218). Oskar Loorits aga on rõhutanud, et kratiasjandus on eestlaste mõttemaailmas erilise hoo saanud sisse pimedal orjaajal, kus eesti talupoja hinge seadsid ennast sisse kaksikvennad kadedus ja ahnus.

Miks temal on, aga miks minul ei ole? Mina raban iga jumala päev palehigis töö teha, aga rikkust ja õnne ei paista kusagilt, aga naabrimehele tuleb kõik nagu jumalamuidu kätte ja enamgi veel? Rikkaks ausa tööga ei saa ja kas armastustki tuleb? Ja kust see armastus tulla saakski, kui sul pole asju ega vara, kulda ega karda, et kogu maailmale näidata – olen siinilmas kõva tegija, raban ööd kui päevad, võtan, kust aga saan ja kellelt aga saan. Sest võidab see, kellel on surres rohkem asju. Hingehinna eest muretsetud. Ja üldse, neilt tulebki ära võtta, kellel on rohkem. Jõuga, kavalusega, pettusega... Sest miks temal on, aga minul ei ole? Kas mina olen siis halvem?

„Kratt, pisuhänd, tulihänd...!“ hüüab Eduard Vilde „Pisuhännas“ vaimustunult elukunstnik Ludwig „ool rait“ Sander, kui koolivend Tiit Piibeleht, kes ebaõnnestunud luuletajat ja arhitekti juba varases koolipõlves vähemates kirjatöodes ikka avitanud, ulatab oma käsikirja, millest peab saama kahe mehe jaoks loominguline ühisprojekt, pisuhänd, kes peab mõlema mehe kitsikusest üle aitama – ühe loo-

mingulisest, teise majanduslikust. „Kas ta sul ikka tegutseb ka,“ uurib Sander Piibelehelt ja on kogu südamest pettunud, kui käsikirja autor pisuhännas vaid mitmekihilist sümbolit näeb.

Dovydas Pabarčius ja Laura Kukk

„KRATI” LUGU

1937. aastal sattus helilooja Eduard Tubin (1905–1982) ajalehest lugema kratiteemalist vaidlust – keele- ja rahvaluuleteadlased debateerisid, kuidas oleks seda mütoloogilist varavedajat kõige õigem nimetada. Tubinal tärkas idee kratiaainestikku oma heliloomingus kasutada.

Aasta hiljem kuulutas Estonia teater välja õhtutäitvate lavateoste võistluse. Juba olid olemas Eesti esimesed algupärased ooperid, kuid veel mitte ühtegi balletti. Nii otsustaski Tubin käsitleda kratitemaatikat just balletižanris. Tubina konsultandiks sai Eesti Rahvaluule Arhiivi juhataja Oskar Loorits, kes otsis arhiivist välja hulganisti lugusid krati valmistamisest ja tegutsemisest. Tubin lootis leida ka vastavasisulisi rahvaviise, kuid neid polnud. Nii kirjutas ta arhiivist välja umbes 30 rahvaviisi, mida kasutas „Krati” muusikas.

Materjale koondades ja tulevase lavateose jaoks valikuid langetades pöördus Eduard Tubin abipalvega Vanemuise tantsija Elfriede Saariku (1916–1983) poole. Saarikust sai „Krati” libretist ning veel enne libreto lõppversiooni valmimist ka Tubina abikaasa.

Tubin lõpetas töö balleti esimese versiooniga 1940. aastal ja saatis selle väljakuulutatud algupärandidvõistlusele, kuid žürii otsusel ei vastanud see võistluse tingimustele: „Kratt” oli liiga lühike,

et kvalifitseeruda õhtuttäitvaks balletiks. Kuid Estonia ballettmeister Rahel Olbrei pani Tubinale ette kirjutada veel teinegi ballett, et neid „Kratiga” koos mängida. Tubin kirjutaski „Kalevipojast” inspireeritud lühiballeti „Siurulind”, ent Nõukogude võimu kehtestamine tõmbas nende lavaletoomisele esialgu kriipsu peale.

1940. aasta sügisel hakati valmistuma Moskvast toimuvaks Eesti kunstidekaadiks ning Tubinale tehti ettepanek kirjutada „Kratile” muusikat juurde. Tubin ja Saarik töötasid partituuri ümber, lisasid peretütre ja sulase armuloo, talguliste stseeni, õitsiliste stseeni, sulase ja peretütre dueti jm. Kuid kunstidekaadi eest vastutama määratud Vene lavastaja Aleksandr Viner pidas Tubina muusikat ja balleti aineklikku võõraks ning Estonias „Kratt” lavale ei jõudnud.

Saksa okupatsiooni ajal, 1942. aastal, otsustas balletijuht Ida Urbel tuua Tubina teose lavale Vanemuises. Eesti esimese rahvusliku balleti „Kratt” esietendus toimus 31. märtsil 1943. Dirigendipuldis oli Tubin ise, peretütart tantsis Elfriede Saarik. Sõjaajal oli rahvuslik aines iseäranis paeluv nii tegijatele kui vaatajatele, Urbeli lavastust saatis suur publikumenu.

Rahel Olbrei hinnangul avas Ida Urbel oma tööga rahvatantsule tee balletti. Vanemuise lavastus inspireeris ka Olbreid taas „Krati” poole pöörduma. Estonia esietendus toimus 24. veebruaril 1944. Kuid

lavastuse eluiga ei kujunenud pikaks. Kuuendal etendusel, 9. märtsil 1944 algas just esimese vaatuse lõppedes õhurünnak. Esinejad ja vaatajad varjusid üheskoos teatri keldrisse. Pommitabamuse sai ka Estonia teater, nii et varjendistki tuli põgeneda. Inimesed, kes nägid põlevast Estoniast akna kaudu väljuvaid põrguliste kostüümis tantsijaid, levisid hiljem legende, et kurat ise olla teatri maha põletanud.

Estonia põlengus hävis ka „Krati” ainuke käsikirjaline partituur, mis oli jäänud dirigendipuldile.

Eduard ja Elfriede Tubin asusid 1944. aasta sügisel elama Rootsi.

1959. aastal ilmutas Vanemuine huvi „Kratt” taas lavale tuua. Tubin haaras mõttest kinni ning taastas Vanemuises säilinud orkestrimaterjalide põhjal balleti partituuri. Taastamine võttis aega umbes aasta ning Tubin nimetas seda kõige igavamaks ja kannatlikkust nõudvamaks tööks, mida tal tulnud teha. „Krati” kolmas esietendus toimus 10. juunil 1961, lavastas taas Ida Urbel. Pool aastat hiljem, kui „Krati” etendusega tähistati Urbeli 60. sünnipäeva, külastas Eestit esimest korda pärast pagulusse asumist ka Eduard Tubin.

Hiljem on Eduard Tubina „Kratti” lavastatud 1966. aastal Estonias (lavastaja Enn Suve), 1984. aastal Göteborgis Stora Teaternis (pealkirja all „Der Dunkles Danser” – „Hämara kuju tantsud”, lavastaja Ulf Gadd), 1994. aastal Vanemuises (lavastaja

Ülo Vilimaa), 1999. aastal Estonias (lavastaja Mai Murdmaa) ning 2015. aastal Estonias (lavastaja Marina Kesler). Viimane lavastus on Estonia mängukavas ka praegu.

Kasutatud materjalid:

Kes nägi Kratti? Eesti rahvusballleti süünd: mälestused. Koostaja Seidi Raid. Tallinn: Eesti Teatri- ja Muusikamuseum, SE&JS 2006

Krati lugu. Dokumentaalfilm. Autor Eva Potter. Režissöör Ruti Murusalu. Kättesaadav: <https://arhiiv.err.ee/vaata/krati-lugu>
ETV muusikaprogramm 2001

Kratt. Eduard Tubina ballett kahes vaatuses. Kavaraamat. Koostaja Liina Viru. Tallinn: Rahvusooper Estonia 2015

EDUARD TUBINA

BALLETT „KRATT”

Libreto autor Elfriede Tubin

I osa – krati tegemine

Ühel suveööl on Peremees oma põllu lähedal ristteele lõkke teinud ja tantsib linnu kombel selle ümber, et meelitada ligi viljakust toovaid vaimu. Lõkkeasemest satub mööduma tark. Tark soovib peremehel valmistada endale pigem kratt, kes kannaks talle kokku kõik võimalikud maised varandused, ja manab peremehe silme ette pildi neist rikkestest ja hüvedest.

Peremees võtab targa nõu kuulda ja meisterdab tema juhendamisel kolme järjestikuse neljapäevaööga krati keha. Jõuab kätte täiskuu neljapäev, mil kratile on võimalik hing sisse saada. Peremees hüüab kõigi nelja ilmakaare poole ja kutsub välja kuradi. Puhkeb tugev maru, puud raksuvad, oksad murduvad, välgusähvatuste saatel ilmub kurat. Ta võtab peremehe vasaku käe nimetissõrmest kolm tilka verd – see on lepingu kinnituseks, et peremehe hing tuleb pärast surma põrgusse.

Kurat pritsib kratti verega ja see elustub. Kratt tahab esimese asjana peremehe pea purustada, et tolle hing kohe kuradile saaks. Tark on aga ettenägelikult asetanud peremehe pähe katla ja andnud talle pihku

Markus Truup

kirve, mille tera ees hoides on võimalik kratti talt-
sutada. Kratt on sunnitud peremeest oma käskijana
tunnistama.

II osa – krati töö

Peremehe õues askeldab sulane õllevaadiga. Peretütar katab talgulistele lauda. Sulane tahab teda aidata ning sellest kujuneb mõlemapoolne kelmikas armatsemine. Neid katkestab peremees, kes vaese sulase lähenemist oma tütrele ei salli. Ta käsutab noored tööle – sulase põllule talguliste juurde, peretütre tuppa – ja läheb ise aita kratti toitma.

Tulevad talgulised, nende hulgas ka sulane ja peretütar. Talgulised naljatlevad ja tembutavad, sulane paneb peretütrele pähe rukkilillepärja. Kui peremees sulast ja oma tütart taas koos silmab, satub ta raevu, rebib tütre peast pärja, viskab selle maha ja trambib puruks ning kihutab sulase talust minema. Kui talgulised sulase kaitseks välja astuvad, ajab peremees kõik laiali.

Üksi jäänud peremees kutsub krati ja saadab ta varandust tooma.

Kratt tuleb peagi varandusega tagasi, peremees tunnustab teda ja läheb ühes temaga aita.

Sulane tuleb oma asjadele järele, märkab paokil aidaust, piilub sisse ja näeb esmakordselt kratti. Sulane poeb peitu, et näha, mis toimuma hakkab.

Ta näeb, kuidas peremees tuleb aidast, uurib taevast ja märkab möödumas heledaid vilkuvaid jugasid, mida tekitavad maksamerelised¹. Peremees läheb rahutuks, seab endale sikumaski ette, relvastub kirvega ja kutsub krati. Kratt tõstab peremehe õhku ja peremees lendab minema – samuti Maksamerele. Kratt kaob aita, sulane tuleb peidust välja ning otustab ka niisugust õhusõitu katsetada. Ta haarab samuti kirve ja kutsub krati, et see tedagi taevasse lennutaks. Kratt tuleb ja on valmis sulastki lennutama, kuid viimast haarab hirm: ta lööb kirvega kratti jalga ja peatab ta. Kratt ja sulane võitlevad, kuni sulane pöörab kirvetera otse krati poole. Kuigi kratt tahaks sulast kägistada, on ta kirvetera vastu võimetu. Kratt pageb aita ja sulane lahkub õuelt.

III osa – õitsilised

Metsa ääres heinamaal lesivad õitsilised ümber tule, tantsitakse, poisid ja tüdrukud nõögivad üksteist vastastikku. Kohtuvad peretütar ja sulane, kes kasutavad võimalust peremehe silma alt eemal õrnutseda.

Kaugelt hakkab paistma nõrk kuma. Sulane märkab seda ja juhib ka teiste tähelepanu puude latvade ko-

---

¹ Maksamerelised – olendid, kes on oma hinge kuradile müü-
nud. Maksamerelised sõidavad õhus ringi ja käivad loomadeks
maskeeritutena üheskoos pidutsemas. Nende vehkimisest mõõ-
kade või kirvestega tekivad taevasse virmalised. Maksamerelisi
tuntakse eelkõige Saaremaal. Maksamereliste koosviibimine
on eesti folkloori vaste saksa Walpurgi ööle.

hal looklevale heledale kerale. See on kratt, kes varandusega kodu poole lendab. Sulane tõmbab pusiga kolmekordse võluringi, mille suleb, lüües oma noa maasse. Kratt on sunnitud selles sõõris maاندuma ega pääse sealt välja – see on maagilise müürina tema ümber. Kratt jookseb sõõris edasi-tagasi ja vannub kättemaksu oma peremehele. Õitsilised narrivad kratti ja too läheb üha tigemaks. Õitsilised hakkavad kratti kartma ning paluvad su last, et see kratil minna laseks. Sulane tõmbab pussi maast. Kratt lendab vihaga minema ja sealt, kuhu ta läks, tõuseb taevasse tulekera. Õitsilised tormavad hirmunult asja uurima.

IV osa – maksamerelised

Maksamerelised, kes oma hinge on kuradile müü nud, peavad peremehe karjamaal pidu. Nad liiguvad loomamaskides ümber suure küünla, nende seas on ka peremees ise.

Maksamereliste pealik kõiki üles kutsub kirvestega vehkima – sellest ekstaatilisest liikumisest moodustuvad taeva laotusse virmalised.

Järsku märkavad maksamerelised, et peremehe talu põleb. Peremees tardub paigale, teised kaovad. Kui peremees tahab oma põleva talu poole tõtata, lendab kratt talle vastu, et võtta tema elu. Peremees püüab kratile paljakäsi vastu astuda, kuid kratt kägistab ta. Krati kutsel ilmub kurat, võtab peremehe hinge ja kaob ühes kratiga.

Kohale jõuavad õitsilised, näevad põlevat talu, suurt küünalt ja sikumaskis laipa. Sulane võtab laibalt maski ja õitsilised tarduvad õudusest, kui tunnevad ära peremehe.

Sulane ja peretütar ühendavad käed ja sammuvad koos vastu koitvale hommikule.

Kasutatud materjalid:

Einasto, Heili. *Krati kättemaks*. Rmt: Teatrielu 2015. Koostajad Ott Karulin ja Leenu Nigu. Lk 220–244. Tallinn: Eesti Teatriliit 2016

Kes nägi Kratti? Eesti rahvusballeti sünd: mälestused. Koostaja Seidi Raid. Tallinn: Eesti Teatri- ja Muusikamuuseum, SE&JS 2006

Kratt. Ballett 4 vaatuses. Eesti rahvaluule ainetel koostanud Elfriede Tubin. Muusika Eduard Tubin. Partituur. Käsikiri Eduard Tubina Ühingus

Tubin, Eduard. *Kratt*. Ballett 4 vaatuses. Eesti rahvaluule ainetel koostanud Elfriede Tubin. Klaviir. Käsikiri Eduard Tubina Ühingus

Teele Pärn ja Nils Mattias Steinberg

Lavastuse originaalmuusika kõlab Matis Leima (viiul), Valter Soosalu (klaver) ja Sander Möldereri (elektroonilised instrumendid) esituses.

Lavastuses kõlavad tekstikatked järgmistest teostest:

Michel Foucault „Sõnad ja asjad”,
tõlkinud Mirjam Lepikult

Sarah Kane „Crave”, tõlkinud Tiit Ojasoo

August Kitzberg „Kauka jumal”

August Kitzberg „Libahunt”

William Shakespeare „Hamlet”, tõlkinud

Doris Kareva ja Anu Lamp

A. H. Tammsaare „Tõde ja õigus”, I osa

Anton Tšehhov „Kajakas”, tõlkinud Ernst Raudsepp

Sander Roosimägi

Töörühm

Lavastusjuht Mart Saar

Dekoratsioonid Gert Lombiots, Tiit Villemsoo,
Airi Look, Rene Vernik, Grete Saluste

Kostüümid Ene Palu, Aalja Soome,
Airiin Saar, Tiina Uibo, Jaana Leib

Heli Haar Tammik, Arbo Maran, Indrek
Tiisel, Lauri Urb, Nikita Šiškov

Video Lauri Urb

Valgus Merily Loss, Neeme Jõe, Silver Savik,
Teet Orupõld, Aleksander Bachman

Rekvisiit Terje Kessel-Otsa, Veeli Tamm,
Margus Mänd, Laura Väljaots

Grimm Anu Konze, Enda Karimõisa, Annifrid
Muda, Heldi Aun-Trepp, Elerin Luuk

Riietajad Külli Pavelson, Anneli Kõrvel,
Kristiina Maimre, Õnne Meronen

Lava Jaak Kaljurand, Jaan Kaljurand,
Tarvo Elblaus, Sergei Peetso, Jasper Roost,
Joonas Eskla, Ilmar Aru, Rein Jurna

Tallinna Linnateatri toetajad ja koostööpartnerid

Tallinna Kultuuriamet
Kultuuriministeerium
Eesti Kultuurkapital

Hooaja peatoetaja Utilitas

Suurtoetajad Espak, Nordecon, ABC Motors

Toetajad Advokaadibüroo COBALT,
Advokaadibüroo TurnStone, Collistar,
Dr. Hauschka, Floorin, Igepa, Ilotrükk,
LM Keskus, Medicum, MyFitness, Pariisi
Vesi, Pro Beauté, Ühisteenused

Meediapartnerid Eesti Rahvusringhääling,
Eesti Päevaleht, Meedius Eesti

Publikut kostitavad Paulig, Fazer Eesti,
Greenfield, Marmiton, Reval Kondiiter

Lavastuse trupp tänab: Margus Karu, Sławomira Borowska-Peterson, Siret Campbell, Jan Kaus, Kerri Kotta (Eduard Tubina Ühing), Henri Otsing, Elise Metsanurk, Liina Viru (Rahvusoper Estonia)

LEIDA RAMMO LINNATEATRI FOND

Eesti Rahvuskultuuri Fondi juures tegutseva Leida Rammo Linnateatri fondi eesmärgiks on toetada Tallinna Linnateatrit ning tunnustada teatri loomingulist kollektiivi.

Annetusi Leida Rammo
Linnateatri fondile saab teha:

Saaja: Sihtasutus Eesti
Rahvuskultuuri Fond

Pank: EE672200221001101347
SWEDBANK

Selgitus: Annetus
Leida Rammo Linnateatri fondi

TALLINNA LINNATEATER ON EESTI ESIMENE ROHELINE TEATER!

See kavaleht on valmistatud Ecolabeli
sertifikaadiga märgistatud paberist.

Loe roheline kontori kohta lisaks:
ekja.ee/et/roheline-kontor/